

# УПА: 80 РОКІВ ЗВИТЯГИ

Чому 24 серпня 1991 року на карті світу з'явилась держава Україна? Чому вона з'явилась, незважаючи на кількостолітнє російщення, фізичне винищення представників культури і систематичне зомбування решти населення ідеями, що «нет, не било і не будет», що бути українцем – ознака духовної відсталості та ще багатьох інших системних спроб знищити українську націю, асимілювати її до складу населення імперії з слов'янською мовою, але ординськими поглядами на державний устрій – чому не розчинилася Україна в цьому «людському Вавилоні»?

Історія ОУН та УПА дає відповідь і на ці, і на багато інших запитань, зв'язаних з існуванням, у тому числі державним, української нації. Воно було актуальне для українців доби Хмельницького, Мазепи, Петлюри, Бандери актуальне зараз і таким залишиться для наших нащадків у значенні розуміння кровного зв'язку поколінь та духовного елемента, як стрижня національної спільноти.

Впродовж ХХ століття український визвольний рух змінював свої форми боротьба від національно-культурницьких до воєнно-політичних, підпільних і політичних, а на сучасному етапі знову перейшов до воєнно-політичних. З раціональної точки зору тодішнє становище України, окупованої чотирма державами внаслідок цілковитої поразки визвольної боротьби 1917–1921 рр., виглядало доволі безнадійно. ОУН вдалася до концепції операції на власні сили і тактики малих справ – повсякденної підготовчої праці, усвідомлюючи, що майбутня боротьба буде жорстокою і принесе з собою численні втрати. Аналізуючи історію, націоналісти прагнули зосередити фізичні й моральні сили для здобуття незалежності та подальшого її захисту від зовнішніх і внутрішніх ворогів. Вони ставили реальні завдання, про-

думуючи наступні кроки, але водночас і розуміючи, що на цьому шляху вони не застраховані від невдач та поразок.

Поруч з матеріальними аспектами члени ОУН запустили нову форму суспільної архітектури, яка базувалася на **ВІПІ** (Десять Заповідей Українського Націоналіста (Декалог)), 12 Прикмет характеру Українського Націоналіста, 44 Правила життя Українського Націоналіста). Саме віра стала, невичерпним джерелом «націоналістичного двигуна», який гарантував стабільний розвиток руху і матеріалізувався в реальні вчинки. Гасло «Бог і Україна» концептуально вплітав християнські цінності в націоналістичну ідеологію. Членські внески – десятина – стали надійною фінансовою базою для визвольного руху. З іншого боку націоналістичні лідери почали творити Культ героїв й могил, які полягли за волю України, боротися за душу української дитини в школах, проводити антиалкогольні і тютюнові компанії, пропагували ведення здорового способу життя.

Важливим аспектом організованості націоналістичного активу стала постійна підготовка й навчання з суворими екзамінаційними випробуваннями. Постійний ріст у різних напрямках діяльності членства ОУН і УПА був запорукою його подальшого успіху. Адже нові виховники / провідники не могли б у свою чергу підготувати якісні кадри. Також цікавим феноменом і каталізатором усієї діяльності стало ув'язнення та тюремні вироки багатьом націоналістам. Саме цей «фільтр» дозволив побачити якість кожного члена і подальшу його діяльність в підпільних структурах. Більшість націоналістів використала свій присуд для навчання чи вдосконалення своїх навиків, отримавши свої «університетські освіти» від побратимів, які водночас були суворими учителями й учнями для себе.

Вважаючи українське питання ключовим у встановленні стабільності в Центрально-Східній Європі, націоналісти намагався спиратися на власні сили та використати усі сприятливі геополітичні обставини для відновлення державності. У липні 1944 р. Українська Головна Визвольна Рада стала своєрідним парламентом і урядом Воюючої України, а її армією стала УПА. Попри те, що більшість були членами ОУН, до його складу увійшли: соціалісти, націонал-демократи, гетьманці, діячі Церкви. Структура УГВР базувалася на демократичних принципах: поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову, плюралізм та взаємоконтроль, виборність основних органів державної влади. Програми документи УГВР поєднував демократичну платформу (громадянські права і свободи, права нацменшин), націоналізацію важкої промисловості й надр та водночас капіталізму. У зовнішньополітичному вимірі УГВР виступала противником імперіалістичних і загарбницьких концепцій, визнавала права кожного народу на самовизначення в його етнографічних межах та декларувала добросусідські принципи у відносинах із іншими державами.

У ході Другої світової війни ідею створення армії ОУН почала реалізовувати восени 1941 р., коли було прийнято рішення про створення Збройних сил. На її базі планувалося у майбутньому розгорнути регулярну армію. Поштовхом для ОУН до створення армії була ініціатива самого народу, який не хотів миритися з окупаційними режимами. Умови в яких опинилися українці показали, що створення повстанської армії – це оптимальний варіант організації боротьби за незалежність. В ході підготовки, розгорання і бойових дій відбувалося остаточне становлення та удосконалення тактики. За формою вона була повстанська, а за методами



**Святочні Сходини**  
**ВІД УПА ДО ЗСУ**  
**80 ЛІТТЯ СТВОРЕННЯ УПА**

**Субота, 15-го жовтня 2022**  
**6:00 ввечері**



**Микола Посівнич, Ph.D**  
Історик НАН України  
Один із засновників  
Центру досліджень  
визвольного руху (Львів)  
Дослідник, Автор,  
Редактор, Доповідач

Український Центр СУМ ОЧСУ ОЖ-ОЧСУ  
136 East Illinois Avenue, Palatine, IL  
Вступ: Добровільні датки



партизанська. Основними засадами тактики УПА були дії відділів кушової самооборони, на базі яких відбувалося розгортання бойових сотень та куренів. УПА діяла великими відділами (сотня, курінь, загін). Для виконання оперативних завдань відділи об'єднувалися в тимчасові з'єднання – оперативні групи. Успішність бойових дій повстанців залежала від наявності ворога і його сили, боєздатності відділів, рівня підтримки населення, відмінному орієнтуванню на місцевості, високому морально-етичному стані, відвазі й винахідливості. Вони вирізнялися різноманітністю в залежності від тактики ворожих військ і політичної ситуації. Бойові дії велися у формі рейдів, засідок, наскоків, диверсій, індивідуального терору, пропагандистської роботи. Проблемою в бойовій діяльності, будь-якого повстанського руху, є відсутність добре забезпеченого заплілля (тилу). Тому створення місць відпочинку і поповнення запасів для боївок ОУН, відділів УПА була першочерговим завданням для організаційної мережі та запорукою їх подальшої ефективної діяльності. Адже на успішне функціонування одного повстанця в лісі потрібно щоб «працювало» 6-8 цивільних підпільників. Це дало змогу йому стати одним із наймасовіших рухів і чинити найтриваліший опір комуністичній і нацистській тоталітарним системам.

УПА розпочала свою діяльність з осені 1942 року. Перші її відділи були сформовані на базі військових загонів ОУН на Волині й Поліссі для оборони від німецького терору й провокативних операцій радянських партизанів. У той же час у Галичині створилася Українська Національна Самооборона, яка в 1943 р. прийняла назву УПА-Захід. УПА проводила постійні збройні сутички проти радянських партизан. Після відступу німецьких військ УПА спрямувала свою діяльність проти радянських адміністративно-каральних органів та масових вивезень на Сибір, створення колгоспної системи, переслідування церкви. Водночас для дискредитації УПА каральні органи створювали спецчастини, яких одягали у форму «воjakів-бандерівців» й вони нападали на села, грабували й убивали мирне населення. На початку 1946 р. розпочалася «Велика блокада», яка тривала 6 місяців. За цей період УПА провела понад 1,5 тис. боїв та втратила 40% особового складу. Після загибелі Головного командира Р. Шухевича УПА 5.03.1950 р. припинила активні дії. Проте боротьбу вели окремі відділи на чолі з новим Головним командиром УПА, генерал-хорунжим Василем Куком – «Юрій Леміш». Остання бойові діяли й була ліквідована 12 квітня 1960 р. в Підгаєцькому районі Тернопільської області. Протягом 20-ти років в УПА та Збройному підпіллі ОУН, за даними довідки радянських каральних органів в 1953 р. своєю керівнику Лаврентію Берії, діяло понад 500 тисяч осіб.

У Другій світовій війні було підписано немало актів капітуляції більших і менших армій та держав. Може, комусь відомий акт капітуляції УПА? Вони не капітулювали і саме тому 24 серпня 1991 р. на карті світу з'явилась держава Україна. Ніякої держави на компромісах із злочинами проти нації збудувати не можна – бо вона, ця держава, завжди є уособленням національної правди, – і тоді їй, внутрішньо цілісній, не страшні ніякі зовнішні загрози. Це не майстрах компромісу з національною кривдою тримається держава – це вони тримаються за державу. А Україна тримається на подвигу Героїв, які ставлять її незалежність вище від ціни власного життя.

Боротьба націоналістів проходила не тільки у збройній площині. Одним із найважливіших її фронтів було ідейне протистояння, відповідно вся діяльність була спрямована в першу чергу на зміну свідомості українського загалу, виховання його на прикладах героїзму та самопожертви, створення «універсального солдата», який діяв автономно, не чекаючи наказів зверху, а згідно затвердженої концепції, чи то в сибірських концтаборах, далекій Австралії і Америці. На-

ціоналісти були свідомі того, що перемогти у війні з СРСР прямим збройним шляхом не вдасться, тому їх єдиними надійними союзниками є поневолені народи. Гасло «*Воля народам! Воля людині!*» та концепція Антибільшовицького Блоку Народів (АБН) допомагали ефективно залучати до боротьби інтернаціональні підрозділи в УПА, скоординувати повстання у таборах ГУЛАГу та вести підривну ідеологічно-політичну роботу сотень тисяч репресованих членів ОУН і УПА. Саме під їх впливом дисиденти, які боролися за комунізм з людським обличчям, розпочали боротьбу за незалежність і фактично перейняли естафету ідеологічної боротьби.

Радянська/російська пропагандистська машина у своїй лексиці зображують Бандеру/бандерівців, ОУН-УПА найгіршими лайливими означеннями. Адже багатолітній збройний рух опору в Україні потребував величезних зусиль режиму для його придушення. Навіть коли за допомогою масштабних військових операцій було зупинено активний спротив націоналістів, ідеологічний апарат продовжував продукувати образ ворога. Аналогічна схема поширювалася й на націоналістичні рухи народів Балтії, Центральної Азії та Кавказу, які мали національно-визвольний характер і вбачали перспективи розвитку своїх націй поза межами СРСР. Радянська пропаганда обслуговувала потреби режиму, міфологізували суспільну свідомість і формувала негативні образи не тільки у ставленні до ОУН та УПА, але й до ідеї незалежної України. Українських націоналістів змальовували бандитами, УПА – творінням німецьких спецслужб, а головною і мало не єдиною діяльністю упівців оголошували війну проти мирного населення.

В еміграції основним завданням ОУН і колишніх воjakів УПА було збереження і розвиток ідеї національного визволення, підготовка кадрів та створення різного роду громадсько-політичних структур, які в потрібний момент мали бути відновлені в Україні. З утвердженням незалежності багато членів ОУН та УПА, які повернулися із заслання, активно долучилися до державотворчих процесів та відродили свої структури під керівництвом Зеновія Красівського.

Віра в Україну – ось той чинник, який не дає націоналістам зламатись, незважаючи на смерть, тюрми і концтабори, розстріли рідних й друзів. В найгірші часи, коли для багатьох «реальних політиків» українська державність здавалась вигадкою хворої фантазії, вони пронесли цю Віру через своє життя і зберегли її вогонь в серцях наступних поколінь. Вони не капітулювали – тому ми й маємо державу. І лише віра в Україну, така, як була у членів ОУН і УПА, – анітрохи не менша – може виликувати усі її, України, постколоніальні болячки. І саме тому ця віра в Україну та її Героїв є першим об'єктом атаки ворога, який хотів би нашу державність скасувати.

Націоналізм – це основний інстинкт нації, і якщо він пропадає, то значить – нації і держави немає. Сучасна російсько-українська війна набагато скоріше дозволила нації краще усвідомити себе і свій стан. І вона це усвідомлює краще, ніж політики, які претендують на національне лідерство. Але ми про націоналістів і націоналізм, і про Франковий собачий обов'язок перед нацією. Якщо Ви хочете зрозуміти силу Героїв ОУН-УПА, то повинні просто константувати, що Декалог, Правила і Прикмети не були гаслами, які діють від початку і до закінчення виборів – завдяки Вірі вони матеріалізувалися у реальні вчинки. Але це могли матеріалізувати лише люди, які мали віру, тому тих, хто віри не мав, в ОУН-УПА просто не брали. Є простий закон зміни суспільства: для того, щоб його змінити, йому потрібно віддавати свій талант, спроможності, врешті, своє життя – частинами і повністю.

**Слава Україні! Героям Слава!**

**Микола ПОСІВНИЧ**